

Na het vergaren van informatie over de mogelijkheden van herdruk, kopiëren of een ander systeem, heeft het bestuur besloten een kopie van het boek in een beperkte oplage n.l. 50 stuks te laten maken. De Rabobank werd bereid gevonden een gedeelte van de kosten te betalen en de heer Arend Mol maakte een nieuwe titelpagina.

De heren Gotink en Tornij, de samenstellers van het oorspronkelijke boek, hadden toestemming verleend voor deze nieuwe uitgave, en met een officieel tintje werd het eerste exemplaar in de Luifel, met een woord van dank aan hun uitgereikt.

Een nadeel van een kopie is dat er geen correcties kunnen worden aangebracht op e.v. foute vermeldingen in de uitgave van 1988. We hebben in elk nieuw boek een los velletje ingevoegd met daarop de correcties. Bezitters van de oude uitgave kunnen deze gegevens op de volgende ledenbijeenkomst in oktober a.s. bij het bestuur afhalen.

Op de braderie van 9 augustus j.l. was ook Old Reurle als deelnemer vertegenwoordigd, vanwege het feit dat we wat meer “aan de weg willen timmeren” door naamsbekendheid en ook wat heeft, en wat doet Old Reurle nou eigenlijk. In de vorige Kroezeboom heb ik daar al melding van gemaakt, en ook vrijwilligers gevraagd voor de bemanning van de kraam, maar nu, voor de eerste keer heeft het bestuur deze taak op zich genomen, geassi-steerd door Ciska Wiegerinck.

Het was een daverend succes, het was druk aan de kraam en iedereen keek zijn ogen uit.

We hadden fotoboeken van alle scholen van vroeger, met een inhoudsopgave van de foto's, en de mogelijkheid van de foto een kopie te laten maken. Daar werd druk gebruik van gemaakt, en had veel bekijks. De begeleiding van dit onderwerp was in handen van ons bestuurslid de heer Gerrit Kleyn Winkel.

Uiteraard hadden we de boeken “Transvaal dat lig in Reurle” en de nieuwe uitgave van “Ruurlo door de jaren heen” in een braderieaanbieding ook in de verkoop.

Ons lid en medeoprichter van onze vereniging, de heer Frits Toevank was ook aanwezig met een stuk levenswerk, van doopboeken, trouwboeken, compleet van zowel de Katholieke Kerk als van de Ned. Herv. Kerk. Via een TV scherm was e.a. te zien van CD-Rom. Old Reurle bij de tijd !!

Een andere publiekstrekker was de mogelijkheid om van alle adressen in het buitengebied van Ruurlo met de letters van de wijk, en dan het huisnummer de geschiedenis van deze boederij of bedrijf te bekijken. Compleet met foto, kadastraal no. , namen vorige eigenaren en bewoners.

Een stuk informatie dat zijn weerga niet kent. Samengesteld door F. Toevank.

De mogelijkheid om een kopie van deze gegevens te bestellen was er uiteraard, en daar werd druk gebruik van gemaakt.

OOK EEN SUCCES MAG WORDEN GENOEMD HET INSCHRIJVEN VAN 13 NIEUWE LEDEN VOOR ONZE VERENIGING.

Vrijwilligers voor de bezetting van de kraam op de Reurlse Winterdag, zondag 17 december, graag melden bij het bestuur.

Zo rond deze dagen is er in Ruurlo enige opschudding ontstaan over het voornemen van de gemeente Ruurlo om zo'n 160 oude graven te ruimen op het kerkhof, waar zo ongeveer 400 mensen begraven liggen. In de krant en ook in Contact staan lijsten vermeld met namen van de betreffende stoffelijke resten.

Twee leden van onze vereniging zijn inmiddels wezen kijken op het Kerkhof, en hebben geconstateerd dat de gepubliceerde lijsten verre van compleet zijn.

Wij zijn op geen enkele wijze door de gemeente benaderd i.v.m. de voorgenomen plannen maar hebben deze wel in het bestuur besproken naar aanleiding van de krantenberichten.

Wij zullen als vereniging de gemeente een brief schrijven waarin wij aandacht vragen bij het ruimen van de plaatsen de monumenten of grafstenen te sparen van die personen die op historische gronden een belangrijk aandeel hebben gehad in de ontwikkeling van Ruurlo. Wij zullen geen bezwaar maken tegen het ruimen van de graven daar wij begrip hebben voor de argumenten van de gemeente.

Wij zien het niet als onze taak om voor onze leden als partij op te treden daar dit naar onze mening een zuivere persoonlijke aangelegenheid is van de nabestaanden.

Voor de bovengenoemde van historische betekenis zijnde grafmonumenten zullen wij de gemeente voorstellen deze te sparen en b.v. op een aparte plaats op te stellen langs een pad of tegen de muur van een gebouwtje of iets dergelijks. Van een onzer leden hebben wij reeds een toezegging om mee te denken over hoe en waar.

Eind vorig jaar, in de laatste Kroezeboom van 1999, heb ik mijn mening en die van velen gegeven over de uitzendingen van **Omroep Gelderland**, de radio-uitzendingen en ook het TV-programma, met name Heimwee.

De kranten namen dit over en kopten “**Old Reurle wil meer dialect bij omroep Gelderland.** We kregen bijval van alle kanten en werden zowaar uitgenodigd voor een gesprek in de studio in Arnhem. Men nam het ons een beetje kwalijk dat wij de publiciteit hadden gezocht maar we hebben toen uitgelegd dat de kranten ons hebben gezocht (gelukkig). We hebben daar een goed gesprek gehad en geen blad voor de mond genomen. Er werd ook met luister en kijkdichtheidcijfers aangetoond dat het ene programma veel meer aanslaat dan het andere. Een programma voor de Achterhoek met dialect en Arie Ribbers was ook daardoor uit de ether verdwenen.

Onze argumenten van de muziekkruis van Radio Gelderland, de boycot van dialect en zeker van bepaalde groepen, sloegen niet zo erg aan. We hebben daar wel geleerd dat daar veel mensen zitten die geen snars van vroeger weten. Ze zijn bijna allemaal jonger dan 40 jaar, en ons werd de vraag gesteld “ wist je dat de Rolling Stones al 40 jaar bestaan?” Ze weten dus niet beter en hebben nooit anders dan die herrie gehoord. Het gesprek verliep verder in een prettige sfeer, verschillende aspecten werden doorgenomen en de mogelijkheden besproken.

Ons werd gezegd dat de komende tijd, tot aan het nieuwe najaarsprogramma 2000 wat werd uitgeprobeerd en getest, en indien uitvoerbaar, in september van start zou gaan. We gingen naar huis met de gedachte “ ‘t zal ons benieuwen.”

Soms dacht je dat het wat milder werd, maar het enige dialect dat te horen was bestond uit de kreet ” Ai plat könt proaten moi’t neet loaten, een programma van Arie Ribbers.”

Het bleef bij de aankondiging, het programma was er niet. Wel verdween er van het toneel een wat schofterig overkomende presentator van de zaterdagmiddag, en dat was een hele verademing.

De Achterhoekboycot bleef, in en om Arnhem en Nijmegen werd alles vermeld of verslagen, maar een fietsvier-daagse in Laren (6000 deelnemers) kreeg geen aandacht, wel een tochtje rond Nijmegen op dezelfde tijd. Leuke evenementen met meer dan plaatselijke uitstraling kwamen niet in de agenda voor. Antwoord op vragen, of te-rugbellen bleven uit. Maar..... het was ook nog geen september, dus.... benieuwd blijven en afwachten.

Toch hebben we in de krant gelezen dat per 1 September er een speciaal voor de Achterhoek eigen radioshow komt, op de zaterdagmorgen en de presentatie is in handen van Arie Ribbers. Centraal staan mensen, meningen, nieuwtjes en weekendactiviteiten uit de Achterhoek. Arie Ribbers terug, na zijn siberische verbanning naar de vroege ochtenduren, wij blijven benieuwd, maar zijn weer vol vertrouwen. Hulde en dank aan de zusterverenigingen, de Dialectkring Lochem en Omstreken, en vooral mevr. Dinie Hiddink, voorvechtster ten voeten uit voor het dialect, die allen hun stem zo duidelijk hebben laten horen. Jammer dat een leuk programma als “ de Verrassing” in de nieuwe opzet moet wijken. Misschien is er nog een oplossing te vinden in “de muziek (armoe) van eigen bodem”, of “ de muziek(?)keus van Henk Mouwen”.

Maar, je kunt niet alles hebben nietwaar?

Martin Kok, voorzitter

Ruurlo, 15 augustus 2000.

VAN HET SECRETARIAAT

We zitten midden in de vakanties, maar toch is het bestuur van onze vereniging actief o.a. met het programma voor het nieuwe seizoen, braderie en allerlei andere zaken welke gedaan moeten worden.

Er zijn enkele ingekomen stukken welke misschien interessant zijn t.w.:

- Het Gelders oudheidkundig contact geeft in het najaar 2000 weer diverse cursussen o.a. voor Musea en museumbeheer en geschiedenis.
Het boekje is ter inzage bij de secretaris.
- Oost-Gelderse contactdag 2000 voor genealogie,boerderij en streekgeschiedenis.
Dit jaar op 16 september in Öns Huis”aan de Kruittorenstraat te Bredevoort.
Inlichtingen bij de hr. J.C. Klompenhouwer, tel.0575-521569 of de hr. J.Bloemendaal tel.0543-451085.
- Van Jan Hendriksen kreeg de vereniging het boek voor de 75^e keer Oranjefeest Medlertol.
Een aardig boekwerk met leuke informatie ten behoeve van ons archief.
Jan bedankt.

Secretaris Leo W. Besselink

00.27 (03)

REDACTIEPRAAT

Het lijkt er de afgelopen tijd op, dat het vullen van ons kwartaalblad Onder d'n Kroezeboom een een-tweetje is geworden tussen Wim Bluemers en ondergetekende. Naast de vaste rubrieken "van de Voorzitter" , "van de secretaris" en de "ledenadministratie" blijft de rest voor deze twee leden van redactie.

Nu hoor ik U al zeggen: "Maar ik kan niet schrijven". Dat is echter geen probleem, omdat één van de redactie-leden u daarbij graag helpt.

Om de Kroezeboom vol te krijgen kan ik de lege plekken open laten of vullen met oude foto's. Die zijn best leuk om te zien, maar om elk kwartaal alleen nog maar foto's in de Kroezeboom te plaatsen lijkt mij geen zinvolle invulling van ons kwartaalblad.

Daarom deze oproep, om eens wat te schrijven voor de Kroezeboom. Wij zijn een groeiende vereniging met ruim 200 leden. Daarom even een klein rekensommetje. Als elk lid een stukje schrijft van één A 4 is de Kroezeboom zo gevuld en hoeft u als lid -bij een gemiddelde van 9 vrije bladzijden per kwartaal- slechts éénmaal per circa 6 jaar een bladzijde te schrijven. Zoveel is dat toch niet ??

U kunt denken aan een beschrijving van werktuigen, die de vereniging in zijn bezit heeft. Of het rijke verenigingsleven van Ruurlo heeft vast ook leuke verhalen te bieden. Ik ben er van overtuigd, dat veel van onze leden ideeën genoeg hebben om ons blad te vullen.

Wij vertrouwen erop, dat we op uw steun kunnen rekenen, zodat ons kwartaalblad het lezen waard blijft.

Hans Tornij, eindredacteur.

PAND GEUTJES BEHOUDEN.

Hamer koopt pand Geutjes

RUURLO – Hamer Exploitatie BV, een onderdeel van Bouwbedrijf Hamer in Ruurlo, heeft het beeldbepalende en karakteristieke pand aan de Groenloseweg gekocht, waarin vooreen Bakker Geutjes was gehuisvest. Hamer gaat het gebouw op drie manieren exploiteren. Directeur Evert Hamer wil het woonhuisgedeelte van het pand als vervangende woonruimte verhuren aan mensen die tijdelijk op zoek zijn naar een woning. Verder wordt een deel van het pand ingericht voor een startende ondernemer terwijl Hamer een ander gedeelte van het pand inricht als bouw- fowinkel van het bouw- bedrijf. **13 JUNI 2000**
Gelders dagblad

Een toch wel historisch stukje Ruurlo blijft gelukkig behouden, het karakteristieke pand op de hoek van de Domineesteege en Groenloseweg/ Rikkelder wordt momenteel geschikt gemaakt voor diverse doeleinden.

Zie bijgaand stukje uit het Gelders dagblad van 13 juni 2000.

Waarom zijn we hier nu zo blij mee?

Al diverse panden in Ruurlo zijn onder de slopershamer gevallen. Natuurlijk kan in een dorp dat leeft en expansiedrift vertoont niet alles behouden blijven, toch mogen niet alles zomaar laten slopen en door nieuwbouw laten vervangen.

Denk maar eens aan het Waevershuus op de hoek Schoolstraat/ Wildenborchseweg dat als in de 60-er jaren van de achter ons liggende eeuw afgebroken werd omdat er door de bewoner bezwaar gemaakt werd tegen het plaatsen op de monumentenlijst.

In de Gelderlander van 3 februari 1964 stond een voorbeschuiving van de raadsvergadering van donderdag 12 februari 1964.

Punt 9 van de agenda vermeldt het voorstel inzake plaatsing op de monumentenlijst van beschermde monumenten.

Op de ontwerprijst monumenten van het Ministerie van O.K.en W. komen de volgende bouwwerken voor: De Ned. Hervormde Kerk; Huize Ruurlo; Het pand B 4 het Muldershuis; het pand B 6 bewoond door G.J.Olthuis; het pand C 1 " Heikamp "; het pand C 3 " Slagman " ; het pand D 3 bewoond door H.Blikman (De Schans); de molen aan de Borculoseweg; het pand Wildenborchseweg 8 " 't Wevershuis " ; de dubbele watermolen op de Ruurlose beek; de schaapskooi aan de Binnemansdijk.

Bezwaren tegen plaatsing zijn o.a. ingebracht door de bewoner van het Wevershuis.

Van deze gebouwen zijn jammer genoeg inmiddels verdwenen **Het Wevershuis** (afgebroken) en de **schaapskooi** (op 12 mei 1970 door onbekende oorzaak afgebrand.)

foto 1, gemaakt door Hans Bluemers in 1959.

Laten we er voor waken dat er van het oude Ruurlo toch nog het een en ander behouden mag blijven.

Waar nu het pand van Geutjes/Hamer staat stond vroeger herberg **Het rode hert**. Om te weten waar het stond moeten we goed naar onderstaande foto uit circa 1890 kijken.

Links zien we het pand dat door rond 1800 bewoond werd door Jacob Slegten (winkelier en drankenhandel) en als laatste van Langen, die winkelier en mogelijk ook nog tapper was. Van Langen verhuisde rond de eeuwwisseling van de 19e naar de 20e eeuw naar de Spoorstraat. Hier is tegenwoordig de Garage van Huinink te vinden. (genoemde Jacobus Slegten en kleermaker Wilhelmus Gotink kochten toen de R.K. parochie zich heroprichtte in 1801 van de familie Abersen het z.g. kerkmeestershuis of Meistershuus en lieten het verbouwen tot Godshuis. Tot 1804 deed het dienst als bij-kerk van de Kranenburg. Toen maakte de parochie zich los van Vorden en werd een zelfstandige parochie).

Rechts van de - toen nog - Grolscheweg ziet u het pand Pellenberg waar o.a. de schoolmeestersfamilies Hooijering en Gerdes hebben gewoond. De weg die voor de Pellenberg richting Station ging werd doorgetrokken richting dorp nadat van Langen weg was. Visueel dus dwars door Het rode hert. Het heette eerst de Nieuwe weg, daarna een poosje Stationsstraat, en nu is het al jarenlang de Domineesteeeg.

Daarvoor liep de weg vanuit de Winkelerhoek naar het dorp tussen de R.K. kerk en de Pellenberg, langs Nahuis - nu de familie Lautenschütz- Je zou kunnen zeggen, de weg liep opzij van het huidige pand van Lautenschütz achter de muziekkoepeel langs, om naast het pand van Coppé (nu Rabobank) op de Dorpsstraat aan te sluiten.

Op de foto links zien we het huis van de toenmalige gemeentesecretaris Nahuis links, daarnaast het z.g. Kremershuis (Huitink) dat in 1910 verbouwd werd en voor de N.H. kerk villa Coppé.

Nadat het pand van van Langen gesloopt was en de Nieuwe weg naar het dorp er was, heeft de familie van Heeckeren van Kell in 1907 er het plantsoen laten aanleggen. In dit plantsoen verscheen in 1917 de z.g. Scholtenbank (een geschenk van de burgerij aan de scheidende burgervader) en in 1937 de muziekkoepeel. Beide zijn nog altijd in goede staat aanwezig. Nog in mijn jeugd liepen er prachtige kronkelpaadjes door het gazon die aan de wegzijden afgesloten werden met draaihekkens -een staande paal van ongeveer 1 meter hoog met daarop liggend een houten kruis dat in de midden om een bout draaide, een beproefde methode om rijwielen te weren in het plantsoen.

Willem Kerkhoven bouwde zijn bakkerij op de hoek van de nieuwe weg, iets meer naar rechts dan eerder het rode hert. Op de foto ziet u hem voor het huis staan. Na hem kwamen er nog diverse bakkers waarvan de namen bij veel Ruurlo'ers nog wel bekend zullen zijn. o.a. Bleumink, Walgemoet, ten Arve, van Aken en dan nu als laatste van de bakkers/banketbakkers de fam. Geutjes.

Wij wensen de familie Hamer veel geluk met dit pand en hopen dat het nog lang behouden mag blijven.

Mocht u aanvullingen of opmerkingen over dit artikel hebben dan houden we ons gaarne aanbevolen. Wij proberen telkens weer een leuke Kroezeboom voor u te maken, maar dat kunnen we natuurlijk niet alleen.

W.J.Blumers.

Bronnen: Ruurlo door de jaren heen
Archief W.J.Blumers
Gelders dagblad
Geïllustreerde Gids van Ruurlo 1908
Mondelinge toelichting Fr.Toevank

Foto's: Archief W.J.Blumers
Archief oudheidkundige vereniging Old Reurle

NOG EVEN EEN KLEIN STUKJE AVENARIUS.

Van een familie die onze vereniging een zeer warm hard toedraagt, doch anoniem wenst te blijven, ontving ik een brief waarin informatie stond over de familie Avenarius. Uit deze brief bleek dat er een familieverband bestond met de familie Ensink uit Vorden die in dezelfde tijd Hotel Het wapen van Gelderland (nu hotel Bakker) in beheer/bezit hadden.

Hierbij ziet u een luchtfoto van K.L.M. Aerophoto uit de tijd dat Avenarius werd geëxploiteerd door de familie v.d. Berg.

Citaat uit een brief van 12 september 1983 van de familie uit Terneuzen die in die zomer bij Avenarius logeerde: (...) Ons familieboek vermeldt dat op 20 Januari 1881 te Aalten werd geboren Aleida Wilhelmina Avenarius, zij overleed, 25 jaar oud, 27 augustus 1906 te Doetinchem.

Haar ouders Karel Gustaaf Avenarius en Cristina Ensink woonden dus in 1881 te Aalten. Cristina Ensink is afkomstig uit Het wapen van Vorden. (nu hotel Bakker).

In de vorige eeuw (19e) adopteerden 7 theolog. studenten een vondeling.

Zij noemden haar Klaasje Zevenster en deze is bij de dominee in Vorden opgegroeid en daar is rond de eeuwwisseling zelfs een toen bekend boekje over geschreven.

Cristina Ensink ofwel haar familie hebben zich met de opvoeding bezig gehouden. (...)

Einde citaat.

Aanvulling red:

Volgens de Geïllustreerde Gids van Ruurlo uit 1908 is er dan geen sprake van Het Wapen van Vorden maar heet het hotel van de familie Ensink:

Het Wapen van Gelderland.

Zie advertentie uit deze Gids.

In het hotel van deze Vordense familie heeft de bekende schoolmeester/schrijver Krebbers (o.a. Un korf vol dennepeukels) vanaf dat hij in 1881 te Vorden als onderwijzer aan school kwam, tot aan zijn dood in 1935, onderdak gevonden.

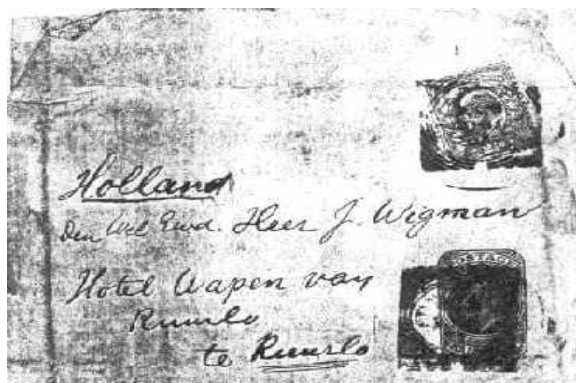
Hôtel „t Wapen van Gelderland”
VORDEN.

Bondshôtel A. N. - W. B. Geheel naar de eischen des tijds ingericht, met ruime zit- en slaapkamers. Waranda's. Mooie lommerrijke tuin. Waterclosets op elke étage. Stalling voor rijtuigen en automobielen. Station van de Stoomtram Mij „De Graafschap”; 4 minuten van het station Holl. Spoor. Restaurant. Table d' Hôte 5½ uur. Donkere kamer voor Fotografen. Stalhouderij aan 't Hôtel. Prachtige gelegenheid tot het geven van partijen.

Aanbevelend
A. J. ENSINK.
Telegram-adres: Hôtel Ensink.

Hierbij nog enige adreszijden van briefkaarten - twee uit Frankrijk en een uit Engeland - uit 1904 waar blijkt dat in die tijd hotel Avenarius nog altijd Het wapen van Ruurlo werd genoemd. 00.32 (08)

In de 19e eeuw was er ook een Avenarius die Hotel het Posthuis in Gendringen exploiteerde, hij was tevens gemeente ontvanger en kreeg in 1840 burgemeester van Woelderden onder dak die voordien bij hotel Knaven verbleef. Tevens werd er de gemeentesecretarie ondergebracht.

Of deze familie Avenarius iets uitstaande had met Karel Gustaaf lijkt me niet onwaarschijnlijk, ik heb al eens ergens gelezen dat hij òf in Aalten òf in Gendringen een hotel had. (Mocht ik dit terug vinden dat hoort u nog van me.)

Tot slot nog een mooi plaatje van Hotel Avenarius rond 1970, een uitgave van de Firma H.Brinkerhof te Ruurlo.

W.J.Blumers 30 juli 2000

DE STORMRAMP VAN 1925.

Op 10 augustus 1925 werd de Achterhoek getroffen door vreselijke stormramp. Hoewel de cycloon die deze ramp veroorzaakte vooral Borculo zwaar beschadigde kwam ook Ruurlo er niet ongeschonden af.

In een Extra-nummer van "De Graafschap-Bode" van woensdag 12 augustus 1925 staat daar het volgende over:

Ruurlo en omgeving.

Een doode, een zwaar gewonde vrouw.

Ruurlo is ook zwaar getroffen. Vele huizen zijn vreselijk toegetakeld en ook hier vielen slachtoffers. In het Ruulosche Broek werd de woning van den landbouwer Dijkman in elkaar gedrukt en vond men later de vrouw stervende onder de brokken puin.

De vrouw van den landbouwer Trachter werd ernstig gewond en is niet buiten gevaar.

De mooiste bomen rond Ruurlo en het meest aantrekkelijke natuurschoon in de fraaie bosschen uit deze omgeving is onherstelbaar vernietigd, wat weinig minder dan een ramp beteekent voor het vredige pensiondorp. Vermelden we nog, dat aan den Groenlooschen weg de boerderij van Wolsink en het huis van Brinkhof vernield werden en dat aan den weg naar Zieuwent niet minder dan 197 zware boomen zijn ontworteld.

Bij het artikeltje stonden de volgende foto's afgebeeld:

Een eikeboom, met een omvang van 4 M, sloeg met den top in het dak van Hotel "Keizerskroon" te Ruurlo.

Een eikeboom in Ruurlo vormde een viaduct voor Hotel "Keizerskroon".

DE VROUW IN DE SPREEKWOORDEN VAN DEN ACHTERHOEK

In de Almanak voor den Achterhoek en het Schipbeekdal uit 1937 stond onderstaand stuk van H. Odink.

"Uit bet dialect spreekt dikwijls in weinig woorden een diepe leve "wijsheid", heeft eens een dichteres gezegd. Zeer zeker een waar woord, maar dat vooral zin krijgt, als we letten op de spreekwoorden en zegswijzen, die worden gebezigd. De levenswijsheid van het volk uit zich het liefst in den vorm van een spreekwoord. De som van levenservaringen, die gedurende vele geslachten, werd verzameld, vindt haar neerslag in een reeks van pun-tig geformuleerde uitspraken, die den mensch op zijn levensweg nuttige leering kunnen meegeven. Zij behoeven daarom nog niet te getuigen van een hooge levensopvatting, zij beoogen niets anders dan uitdrukking te geven aan wat de ondervinding ons geleerd heeft. En deze leert nu eenmaal niet steeds hetzelfde, als wat een hoogere ethiek wenschelijk acht.

Ook hier, in een uithoek aan de Oostgrens van 't.vaderland, waar nog immer de oude sprake der Neder-Saksen wordt gesproken, leert men door die zegswijzen ons volk kennen in zijn praktischen zin, zijn humor, zijn over-drijving, maar ook in zijn wijsheid, paedagogisch inzicht en naïef geloof. Zoo wordt 't ons mogelijk de ziel van ons volk te benaderen. In dit verband kan gelden een woord van niemand minder dan Klaus Groth: "Het volk heeft in zijn taal- en spreekwijzen zichzelf geteekend, heeft op het dialect den stempel van zijn karakter gedrukt". Zijn in 't algemeen onze spreekwoorden als vlinders, in wier dartel spel en kleurenpracht we ons verheugen, maar die, voor we ze kunnen opvangen, weer zijn verdwenen in de trillende ruimte -, nog meer geldt dit thans van onze dialectische spreekwijzen.

Onze taal toch, die As met vuur'ge tongen
 De Mooders d'eeuwen duur hebt ezongen,

zooals eens onze Achterhoeksche zanger, H. J. Krebbers in 't mooie inleidende lied voor zijn "Korf vol Dennepeukels" dichtte - onze taal wordt steeds meer door 't "beschaafd" Nederlandsch verdrongen. Ook hier keert een geblaseerde schijnbeschaving, zich af van die eeuwenoude spraak, die toch het frissche, beeldende karakter eener levende taal heeft bewaard en niet een minderwaardige, maar een "ebenbürtige Schwester" van het Hollandsch is. Gestaag wordt ook deze bloem van haar kelkbladeren ontroofd, de levende plant door kunstbloemen vervangen.

De vlinders, die om onze bloem zweefden in blijden zonneschijn en die wij mochten opvangen in dit vergeten land van eenzame heidevelden en droomerig suizende dennen, van sombere moerassen en ruischende rietvelden, van eeuwenoude bouwkampen en hofsteden, waar ouden van dagen, de eenvoudigen van hart, de bezittenden zijn - de vlinders willen we nog eenmaal in 't zonlicht laten spelen en dartelen, opdat ook anderen zich in hun simpele en schitterende kleuren kunnen verheugen.

Uit den rijken schat van spreekwoorden, die we mochten opteekenen uit den mond van ons volk, hebben we thans alleen genomen die, welke betrekking hebben op de vrouw. Reeds aanstonds willen we den raad geven aan haar of hem, die zich zou willen ergeren aan menig oordeel, dat in die zegswijzen over het schoone geslacht wordt uitgesproken, dat tegen "spreekwoorden, dwazen en waarheid geen gericht bestaat". En naast het woord van den idealiseerenden dichter:

"Ehret die Frauen! Sie flechten und weben,
Himmlische Rosen ins irdische Leben",

mag ook weleens 't eenvoudige woord van ons landvolk gehoord worden. Ook willen we nog herinneren aan de regels van den bovengenoemden dichter van den Quckborn:

Groff oder fin, Echt mot dat sien.

De jonge bruid, die bij haar "oetrieging" (uitzet) ook voegde 't doodslinnen voor zich en den toekomstigen man, mocht in 't hennekleed' van den laatsten slechtste initialen van zijn voornaam merken, niet die van den "van", daar, zoo hij kwam te overlijden, de familienaam mee 'begraven zou worden en dus 't geslacht uitsterven.

Dit wijst er reeds op, hoe gewenscht het was, dat de boer het vaderlijk goed aan een stamhouder kon vererven. Zoo is 't begrijpelijk, als de eersteling een meisje is, dat het spijtig klinkt: "O, 't is maor ne deerne" of "och een deernkind".

De jonge moeder zal den vader troostend, toevoegen: "met deerns kue'j jongens vangen". "Een vrommes un half niensche" en de vraag "een kind of een meaken?" kent geen hooge waarde toe aan het vrouwelijk geslacht, maar vindt zeker zijn grond hierin, dat een meisje slechts "een spint knollen", maar een jongen "honderd daalder mee-bracht bij de geboorte. De spelende jeugd echter zal straks elkaar plagend toeroepen: "de jongens kost ne halven cent, de deerns ne daalder". De jonge vrijer zal later zingen: ",ne flinke boerndeerne kost ne daalder", terwijl een schelm er aan toevoegde: "nee, wal ne pettevol".

Slechts noode ziet de boer de dochterschaar groeien: "völle deerns en groote goordens maakt ne boer arm". Omgekeerd is hij overtuigd: "as onzen Leeyen Heer jongens gef, dan geffe ok boksen".

Het twee-kinderen-stelsel vindt geen genade in zijn oogen, hoewel er ook zijn, die de voorkeur geven aan "ne stamgas en ne oetvloch", dus jongen en meisje.

In 't algemeen geldt: "völle kindere is ne eere", en al weet hij ook "ze holt oew de nöpkas van de kleere", toch zal de boer u zeggen:

Eene telt neet,
Twee geldt neet,
Drie is geene,
Veere is nog maor eene.

Een andere meening blijkt uit 't volgende:

"Eene is geene, twee is wat, drie is zat". Eén kind is dus heelemaal niet in orde, wat ten overvloede ook nog onderstreept wordt in: "een eenigst kind en ne maonsdagsmaone daor is niks an gelègen".

't Gemis van kinderen wordt diep gevoeld: "Wee gin kind of kuken hef, wet neet waorte zik vuur plög". Kinderen geven dus aan 't leven doel en wijding. Of meisjes aan dit doel beantwoorden lijkt in 't volgende twijfelachtig: "Deerns breng iej vuur een ander groot", "van andermans kindere holt ze meer as van eure olde leu". Maar daar behoeft men zich vooreerst toch nog niet bang voor te maken?

En toch - de jaren van liefde en minne breken zoo spoedig aan. "Ai'j oaver vriejen praot, dan stekt ze joch de oornde op, as ne haze in zien lèger". De gelukkige moeder, aan de sponnen van haar sluimerend kindje neergezeten, weet 't wel en droomt reeds van dien tijd, dat in den boezem van haar lieveling de jonge bloem der eerste liefde ontspruit, van dien tijd, als ze de bruidskrans zal vlechten om de slapen harer dochter, terwijl de laatste regels van 't wiegelied 't toekomstbeeld voltooien:

En ze zullen ter bruiloft komen,
Als ons klein kindje trouwt.

Wanneer een meisje mocht vrijen? Zoodra de muts werd opgezet wat circa met 13 á 14 jaar plaats had. "Un heudjes-deemtjen is nog te lutke". Gelukkig maar voor onze jonge dochters, dat dit laatste nu niet meer geldt, want dan kwamen ze nooit "an 't oetvleegen too". Voor jongens brak de vrijage-tijd wat later aan. Geen wonder: "de boekweite is eer riepe as de rogge". Grootboeren dochters mochten eerder aan vrijage denken, dan meisjes van "wönners" en "kaormänne": "rieke leu's dochters en arme leu's ossen bunt vrog groot". Is een meisje in letterlijken zin "groot", dan heeft dat zijn praktisch nut.- "een groot vrommes is ne halven ledder in hoes", doch is ook weleens onvooroordeelig.: "grootte deerns, lange järke".

Mogen onze jongens "reetelijke" (slanke) deerns wel graag lijden, "ne angekleeden boonenstaken" of "hilden-sleet is neet wat in ziene oogene". Och, "ai'j met dèn hen vriejen wilt gaon, dan deén iej wal in 't schreursgat te gaon staon".

Men moet dus een klimpartij maken, om een "smuksken" te kunnen geven. Evenmin houdt hij van "een kroep-henneken", "ne hispel", "een mealpuutjen", "ne witvies" of "eene, die met de knientjes duur de tralies vret".

Lank en smal steet al te mal,
Kort en dik hef te völle schik,
Maor een maeken van de middelmaot
Geet am wakkersten oaver straat.

Een meisje dat daar loopt "net of ze een vleet eslokkene hef", daar staat "as oet ne barkenstobben ehouwene" of "struns" is, vindt ook al geen genade in des jongelings oog; ook niet "maor wee kan dan deerne wèzen?!" Zoo'n jongen mag wel bedenken dat "had-ik en wol-Ik een arm volk gef", en "wee kuurboom zöch, voelboom krig".

"'t Ooge wil ok wat hebben" en 't meisje weet ,dat "opmaken de botter deut veekopen". De jongen ziet dan ook. Zondags 't meisje graag "kistenfien", d.w.z. 't kistentuug, de beste kleeren aan. Niettemin: "reetelijke deerns kleedt alles good" en kunt "ewig mooi wèzen". Maor och - "ne witten skoldook (schort) en een mooi meaken smit zoo gauw" en mooie bleumkes staot neet lange".

Wie e n k e l een meisje kent "van oet de karke en van de dansbane (dus kistenfien) is bedroogene". "Van baoven bunt 't vake bellen, van ondern drellen". "Het beste leer iej uer kennen, as ze 's morgens pas oet 't bedde komt". Dit zal echter meer slaan op 't humeur, de stemming. Het lamplicht is ook bedenkelijk: "Dook en vrouw-leu mo'j neet bie de lichter koopen". Het kan dan gebeuren, dat men "ne katte in 'n zak kuch" en "zikzelve ne loes in 'n pels pot". Ook klinkt 't vermanend "peerde en jonge vrouwleu mo'j nao de beene zeen", zijn die niet goed, dan kan de koop niet doorgaan. De door de natuur misdeelde maagden krijgen dan ook niet zoo spoedig een vrijer, ook al zijn "de van god-geteekenden ook slim en goedkoop" en al is de lokroep ook erg verstaanbaar:

Lange, lange riege, Ai'j mij hebben wilt ku'j mie krieg.

Heeft zoo'n meisje niettemin een, aardig gezichtje, dan loopt 't nog wel los: "ne mooien kop deut 't gat veekopen" Ook is er nog altijd een troost in het: "gin pot zoo scheef of daor past nog wal een deksel op". En ten slotte: die wer der aantrekkingskracht! "Eene deerne trök meer as zeuven peerde", en " één vrouwleu haor meer as zeuven hengste". (wordt vervolgd)